

УДК615.47:616-073

Н.І. ЗАБОЛОТНА, В.В. ШОЛОТА, Ю.Ю. ЛЕВАНДОВСЬКА, О.Д. ВЕРБОВЕЦЬКА

МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗ МЮЛЛЕР-МАТРИЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ БАГАТОШАРОВИХ ПОЛІКРИСТАЛІЧНИХ МЕРЕЖ З ДЕТЕРМІНОВАНИМИ РОЗПОДІЛАМИ ОРІЄНТАЦІЙНИХ ТА ФАЗОВИХ ПАРАМЕТРІВ

*Вінницький національний технічний університет,
Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, 21021, Україна,
E-mails: Natalia.zabolotna@gmail.com, vsholota@gmail.com*

Анотація. Розглянуто Мюллер-матричне моделювання оптико-анізотропних властивостей багатошарових біологічних тканин з детермінованими розподілами орієнтаційних та фазових параметрів. Проведено комплексний статистичний, кореляційний та фрактальний аналіз отриманих Мюллер-матричних зображень. Запропоновано критерії диференціації оптичних властивостей багатошарових полікристалічних мереж біологічних тканин.

Аннотация. Рассмотрено Мюллер-матричное моделирование оптико-анизотропных свойств многослойных биологических тканей с детерминированными распределениями ориентационных и фазовых параметров. Проведен комплексный статистический, корреляционный и фрактальный анализ полученных Мюллер-матричных изображений. Предложены критерии дифференциации оптических свойств многослойных поликристаллических сетей биологических тканей.

Abstract. Modeling of optiko-anisotropic properties of multilayered biological fabrics with the determined distributions orientation and фазових parameters is considered Müller-matrix. It is spent complex statistical, correlation and фрактальний the analysis of the images received Müller-matrix. Criteria of differentiation of optical properties of multilayered polycrystalline networks of biological fabrics are offered.

Ключові слова: багатошарова тканина, Мюллер-матричне зображення, статистичний, кореляційний, фрактальний аналіз, полікристалічна мережа.

ВСТУП

Серед широкого кола питань оптики світлорозсіюючих середовищ широкого розповсюдження набули підходи із застосуванням когерентного, поляризованого випромінювання [1-2]. Узагальненням поляризаційної оптики є вектор – параметричний або Мюллер – матричний аналіз [3-5].

Матричні методи, що найбільш повно характеризують оптичну анізотропію фазово-неоднорідних об'єктів знайшли широке розповсюдження у біології і медицині і сформували новий напрям - лазерна поляриметрія оптико-анізотропної складової біологічних тканин [6-9]. Згідно основних положень такого діагностичного підходу [6-9] припускають, що біологічна тканина сформована двокомпонентною аморфно-кристалічною структурою. Кристалічна компонента являє собою архітектонічну сітку, що складається з коаксіальних циліндричних протеїнових (колаген, міозин, еластин та ін.) фібрил, які володіють властивостями одноосних двопротенезаломлюючих кристалів.

Дана модель виявилася ефективною у знаходженні взаємозв'язків між набором статистичних моментів 1-4 порядків, що характеризують розподіли напрямів оптичних осей та фазових зсувів сіток протеїнових фібрил оптичного тонкого (коефіцієнт ослаблення $\tau \leq 0,01$) шару біологічної тканини та сукупністю відповідних статистичних моментів, які характеризують розподіли елементів матриці Мюллера [6 – 9]. Окрім цього, у наближенні одноразового розсіяння знайдено взаємозв'язок між ієрархічною геометрією будови архітектоніки шару біологічної тканини та ступенем самоподібності (фрактальний, мультифрактальний або статистичний) двовимірних розподілів елементів матриці Мюллера [7, 10]. На цій основі сформульовані критерії, які виявилися ефективними у ранній діагностиці м'язової дистрофії, передракових станів сполучної тканини, колагенозів та ін. [11-13].

Аналітичним основам Мюллер-матричного томографування багатошарових полікристалічних мереж з випадково розподіленими орієнтаційними і фазовими параметрами присвячені роботи [14,15], в яких для аналізу Мюллер-матричних зображень (ММЗ) застосовується відповідно статистичний підхід [14] та кореляційний і фрактальний підходи [15].

Дана робота спрямована на пошук та аналітичне обґрунтування комплексу взаємозв'язків між статистичними, кореляційними і фрактальними підходами до Мюллер – матричного аналізу процесів світлорозсіяння багатошаровими структурованими полікристалічними мережами, на основі якого можуть бути створені нові методи і системи діагностики структури складних сіток двопротене-

заломлюючих біологічних структур.

МОДЕЛЮВАННЯ ММЗ БАГАТОШАРОВИХ БІОЛОГІЧНИХ ТКАНИН ЯК ПОЛІКРИСТАЛІЧНИХ МЕРЕЖ ІЗ ДЕТЕРМІНОВАНИМИ РОЗПОДІЛАМИ ОРІЄНТАЦІЙНИХ ТА ФАЗОВИХ ПАРАМЕТРІВ

Даний тип біологічних об'єктів притаманний морфологічній структурі широкого різноманіття фізіологічних органів людини, що являють собою суперпозицію шарів сполучної, м'язової, епітеліальної та нервової тканини.

Відомо [6-8], що поляризаційні властивості сіток протеїнових фібрил характеризуються матрицею Мюллера (ММЗ), елементи якої для оптично одноосного двопронезаломлюючого кристалу мають вигляд

$$f_{ik}(\rho, \delta) = \begin{cases} f_{22} = \cos^2 2\rho + \sin^2 2\rho \cos \delta; \\ f_{23;32} = \cos 2\rho \sin 2\rho (1 - \cos \delta); \\ f_{33} = \sin^2 2\rho + \cos^2 2\rho \cos \delta; \\ f_{34;43} = \pm \cos 2\rho \sin \delta; \\ f_{24;42} = \pm \sin 2\rho \sin \delta; \\ f_{44} = \cos \delta. \end{cases} \quad (1)$$

де ρ - напрямок оптичної осі укладання двопронезаломлюючої фібрили; $\delta = 2\pi/\lambda \Delta n d$ - фазовий зсув між ортогональними складовими амплітуди лазерної хвилі довжиною λ , що проходить крізь фібрилу з лінійним розміром геометричного перерізу d та показником двопронезаломлення Δn .

Сукупність елементів матриці Мюллера $(f_{ik})_j$ архітектонічної сітки біологічних кристалів парціального шару модельної тканини для N двопронезаломлюючих кристалів визначають як [6-8]

$$\bar{f}_{ik} = \sum_{u=1}^N \sum_{u=1}^N f_{ik}(\rho_u, \delta_u) \quad (2)$$

Головні відмінності оптичних властивостей окремих парціальних шарів (j) такого структурованого об'єкту полягають у різному двопронезаломленні (Δn) речовини протеїнових фібрил, а також у різних розподілах (Q, W) їх орієнтаційних (ρ) і фазових (δ) параметрів [6-8]

$$\begin{cases} \Delta n_j \neq \Delta n_{j+1}; \\ Q_j(\rho) \neq Q_{j+1}(\rho); \\ W_j(\delta) \neq W_{j+1}(\delta). \end{cases} \quad (3)$$

Виходячи з цього, поляризаційні властивості таких оптико анізотропних об'єктів можна описати добутком парціальних Мюллер - матричних операторів, значення елементів в яких визначаються за співвідношеннями (1), (2) з урахуванням індивідуальних розподілів $Q(\rho)$ і $W(\delta)$ параметрів мереж біологічних кристалів в межах кожного парціального шару. Так, у випадку двошарової біологічної тканини маємо:

$$\{F\} = \{Y\}\{X\}. \quad (4)$$

До таких об'єктів відносяться такі широко розповсюджені реальні біологічні структури: "шкіра – м'язова тканина", "м'язова тканина - кістка", "епітелій – сполучна тканина" – стравохід і кишківник, "м'язова тканина – сполучна тканина" – органи жіночої репродуктивної сфери і багато ін.

В розгорнутому вигляді елементи матричного оператора (4) записуються так:

$$f_{ik}(\rho_x, \rho_y, \delta_x, \delta_y) = \begin{cases} f_{22} = y_{22}x_{22} + y_{23}x_{32} + y_{24}x_{42}; \\ f_{23} = y_{22}x_{23} + y_{23}x_{33} + y_{24}x_{43}; \\ f_{32} = y_{32}x_{22} + y_{33}x_{32} + y_{34}x_{42}; \\ f_{33} = y_{32}x_{23} + y_{33}x_{33} + y_{34}x_{43}; \\ f_{34} = y_{32}x_{24} + y_{33}x_{34} + y_{34}x_{44}; \\ f_{43} = y_{42}x_{23} + y_{43}x_{33} + y_{44}x_{43}; \\ f_{24} = y_{22}x_{24} + y_{23}x_{34} + y_{24}x_{44}; \\ f_{42} = y_{42}x_{22} + y_{43}x_{32} + y_{44}x_{42}; \\ f_{44} = y_{42}x_{24} + y_{43}x_{34} + y_{44}x_{44}. \end{cases} \quad (5)$$

Аналіз співвідношень (5) показує, що оптичні властивості анізотропної складової двошарової структурованої мережі (f_{ik}) описуються суперпозицією орієнтаційних і фазових параметрів полікристалічних мереж окремих парціальних шарів ($x_{ik}(\rho_x, \delta_x); y_{ik}(\rho_y, \delta_y)$). Проте, система рівнянь (5) допускає однозначний розв'язок "прямої" задачі – знаходження сукупності елементів матриці Мюллера, що описують поляризаційні властивості двошарової структурованої мережі, за відомими оптико-геометричними параметрами мереж біологічних кристалів її парціальних шарів.

Строгий розв'язок оберненої задачі - виявлення орієнтаційно-фазової структури сітки біологічних кристалів внутрішнього шару (x_{ik}) на фоні зовнішнього (y_{ik}) - на основі співвідношень (5) є математично некоректним і фізично неоднозначним.

Тому актуальним є розробка сукупності наближених, модельних методів розв'язання такої діагностичної задачі шляхом використання взаємопов'язаних статистичних, кореляційних, фрактальних, підходів до аналізу процесів перетворення лазерного випромінювання багатошаровими мережами біологічних кристалів.

В якості об'єктів дослідження розглядалися модельні об'єкти трьох типів:

- система (кількість $N = 55$) впорядкованих прямолінійних двопронезаломлюючих ($\Delta n = 1,5 \times 10^{-3}$) циліндрів з діаметром $\otimes = 50 \mu m$ в одному шарі;
- система ($N = 55$) криволінійних (колоподібних $R = 500 \mu m$) оптико-анізотропних ($\Delta n = 1,5 \times 10^{-3}$) циліндрів з діаметром $\otimes = 50 \mu m$ в іншому шарі.
- двошарова система послідовно розташованих сіток "прямолінійних" – "криволінійних" двопронезаломлюючих циліндрів.

Даний вибір об'єктів дозволяє достатньо повно шляхом комп'ютерного моделювання описати і проаналізувати поляризаційні властивості різноманітні реальних біологічних кристалів, які формують фібрилярну структуру позаклітинної матриці всіх основних типів тканин людини [6]. Так, впорядковані (прямолінійні) системи протеїнових фібрил формують волокна та пучки м'язової тканини, трабекул кісткової тканини та ін. [16] Криволінійні фібрили є складовими елементами архітектонічної сітки найбільш розповсюдженої біологічної тканини – сполучної [17]. Комбінація таких різнотипних шарів біологічних кристалів дозволяє моделювати поляризаційні властивості різноманітних тканин фізіологічних органів людини.

На рис.1 представлені теоретично обчислені координатні розподіли матричних елементів сіток циліндричних одноосних кристалів всіх типів: x_{ik} - лівий; y_{ik} - центральний; f_{ik} - правий стовпчики, відповідно.

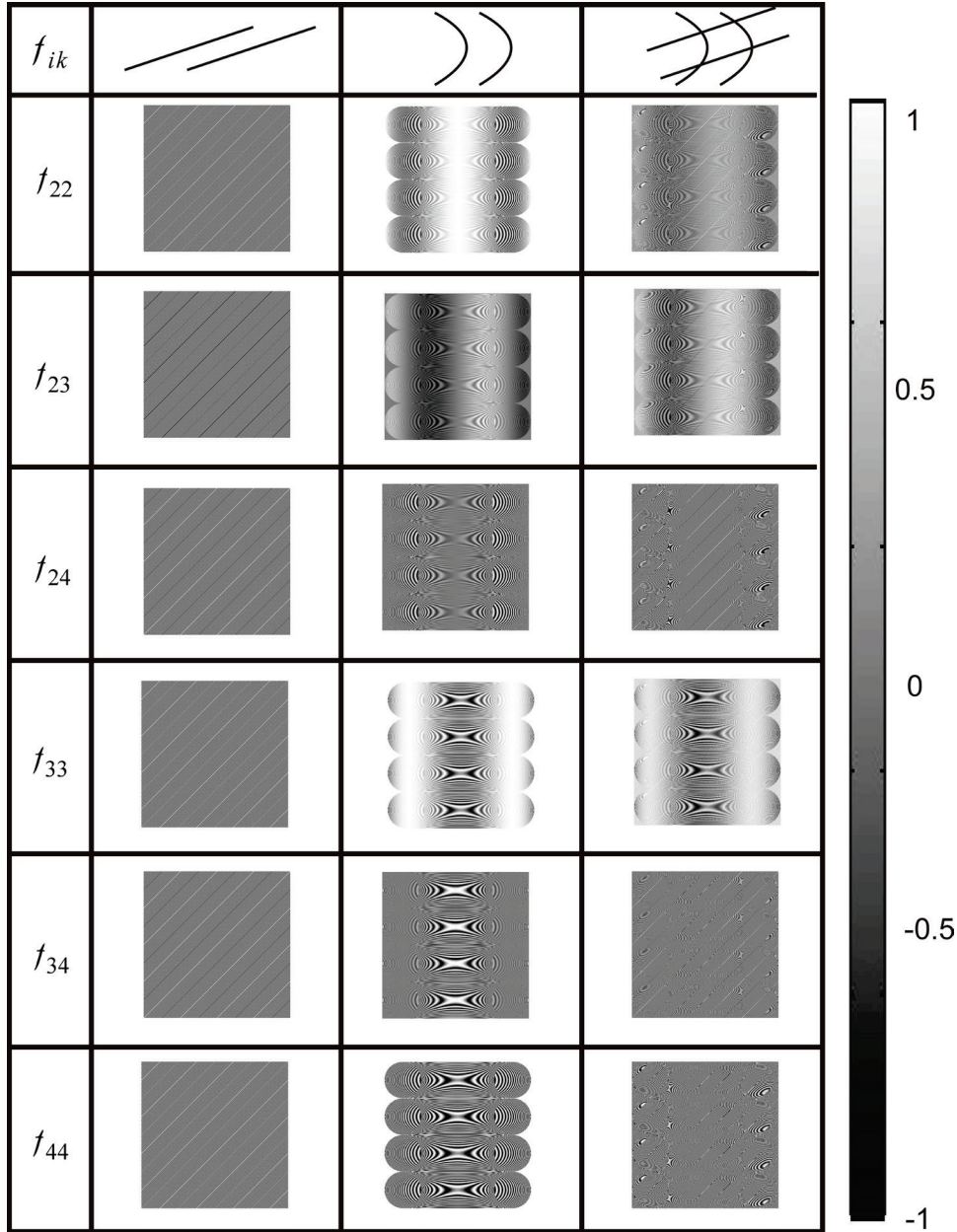

Рис. 1. Координатні розподіли елементів матриці Мюллера різних типів мереж впорядкованих двопрорезаломлюючих циліндрів

Обчислення елементів x_{ik} і y_{ik} проводилося з використанням співвідношень (1) в яких:

– напрямок оптичної осі (ρ) біологічного кристалу в кожній точці (X, Y) шару співпадає з напрямком укладання прямокутних циліндрів або визначається кутом дотичної в кожній точці колоподібного циліндру;

– величина фазового зсуву $\delta = 2\pi/\lambda \Delta n d$ обчислювалась для значень геометричних розмірів $d(X, Y)$, зміна яких визначалась результатом перетину коаксіального циліндру площиною падіння лазерної хвилі.

Обчислення елементів f_{ik} матриці Мюллера двошарової двопрорезаломлюючої сітки здійснювалось у відповідності із системою рівнянь (5).

За аналогією з підходом, розробленим у [7], всю сукупність елементів матриці Мюллера $f_{ik}(X, Y)$ двопрорезаломлюючої складової БТ умовно розділимо на дві групи – “орієнтаційні” ($f_{22,23,32,33}$), що переважно характеризують вплив напрямів оптичних осей біологічних кристалів на

зміну азимута поляризації опромінюючої хвилі та “фазові” ($f_{24,42,34,43,44}$), які описують взаємні перетворення лінійних станів поляризації в еліптичні і, навпаки.

Аналіз Мюллер - матричних зображень (ММЗ) модельних сіток оптично одноосних циліндричних кристалів виявив:

Сукупність ММЗ елементів $f_{ik}(X, Y)$ всіх типів двопронезаломлюючих сіток

$$\begin{cases} x_{ik} [\rho_x(X, Y) = const; \delta_x(X, Y)]; \\ y_{ik} [\rho_y(X, Y); \delta_y(X, Y)]; \\ f_{ik} [\rho_x(X, Y); \rho_y(X, Y); \delta_x(X, Y); \delta_y(X, Y)] \end{cases}$$

характеризується індивідуальними координатними розподілами власних значень.

Координатна структура ММЗ сукупності елементів $\{x_{ik} [\rho_x(X, Y) = const; \delta_x(X, Y)]; y_{ik} [\rho_y(X, Y); \delta_y(X, Y)]\}$ парціальних шарів кристалічних сіток симетрична відносно ортогональних напрямів OX, OY .

Для ММЗ двошарової сітки двопронезаломлюючих циліндрів $f_{ik} [\rho_x(X, Y); \rho_y(X, Y); \delta_x(X, Y); \delta_y(X, Y)]$ характерна асиметрична структура.

Переважає вплив орієнтацій оптичних осей $\rho_y(X, Y)$ сукупності криволінійних циліндрів на поляризаційні властивості двошарової системи виявляється у координатних розподілах її “орієнтаційних” матричних елементів $f_{22,32,23} [\rho_x(X, Y); \rho_y(X, Y); \delta_x(X, Y); \delta_y(X, Y)]$.

Для оптико анізотропних властивостей двошарової кристалічної сітки, що визначаються сукупністю ММЗ “фазових” елементів $f_{24,34,44} [\rho_x(X, Y); \rho_y(X, Y); \delta_x(X, Y); \delta_y(X, Y)]$, характерна “перевага” поляризаційних властивостей, що описуються сукупністю елементів матриці Мюллера $x_{ik} [\rho_x(X, Y) = const; \delta_x(X, Y)]$ сітки прямолінійних циліндричних кристалів.

СТАТИСТИЧНИЙ, КОРЕЛЯЦІЙНИЙ І ФРАКТАЛЬНИЙ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ КООРДИНАТНИХ РОЗПОДІЛІВ ЕЛЕМЕНТІВ МАТРИЦІ МЮЛЛЕРА ПОЛІКРИСТАЛІЧНИХ МЕРЕЖ

Для кількісної оцінки розподілів елементів (x_{ik}, y_{ik}, f_{ik}) матриці Мюллера структурованих полікристалічних мереж нами введена їх кількісна оцінка на основі визначення набору їх статистичних моментів 1-го – 4-го порядків [7,8]

$$\begin{aligned} M_1 &= \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N (|f_{ik}|)_j; M_2 = \sqrt{\frac{1}{N} \sum_{j=1}^N (f_{ik}^2)_j}; \\ M_3 &= \frac{1}{M_2^3} \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N (f_{ik}^3)_j; M_4 = \frac{1}{M_2^2} \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N (f_{ik}^4)_j, \end{aligned} \quad (6)$$

Для кількісної характеристики автокореляційних залежностей $K_{ik}(\Delta x)$ нами введена наступна група параметрів [7,8]:

– кореляційна площа

$$S = \int_0^{x_0} K_{ik}(\Delta x) d(\Delta x); \quad (7)$$

– кореляційні моменти, який характеризують півширину і ступінь “гостроти” функції автокореляції

$$Q_2 = \sqrt{\frac{1}{N} \sum_{j=1}^N (K_{ik}^2)_j}; \quad (8)$$

$$Q_4 = \frac{1}{M_2^2} \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N (K_{ik}^4)_j. \quad (9)$$

Фрактальний аналіз розподілів елементів f_{ik} матриці Мюллера багатозарових двопронезаломлюючих сіток полягає у такій послідовності дій [7, 8,10]:

- розраховувалися автокореляційні функції $K(\Delta x)$ і знаходилися відповідні спектри потужності $PSD(f_{ik})$ розподілів матричних елементів f_{ik} ;
- обчислювалися log-log залежності спектрів потужності $\log PSD(f_{ik}) - \log(\nu)$ розподілів випадкових величин f_{ik} ;
- залежності $\log PSD(f_{ik}) - \log(\nu)$ апроксимувалися методом найменших квадратів у криві $\Phi(f_{ik})$, для прямих ділянок яких визначалися кути нахилу η_i і обчислювалися величини фрактальних розмірностей множин величин матричних елементів f_{ik} за співвідношенням

$$D(f_{ik}) = 3 - tg \eta_i. \quad (10)$$

Класифікація ступеня самоподібності розподілів матричних елементів f_{ik} проводилась згідно з такими критеріями [7, 18]:

- розподіли f_{ik} - фрактальні за умови лінійного характеру залежності $\Phi(f_{ik})$ ($\eta = const$) для 2-3 – декад розмірів d структурних елементів кристалічної сітки;
- розподіли f_{ik} - стохастичні або мультифрактальні за умови наявності декількох постійних кутів нахилу $\Phi(f_{ik})$;
- розподіли f_{ik} - випадкові при умові відсутності стабільних кутів нахилу $\Phi(f_{ik})$ у всьому інтервалі розмірів d .

Для кількісної оцінки розподілів логарифмічних залежностей $\log PSD(f_{ik}) - \log(\nu)$ нами введена їх статистична оцінка на основі визначення набору їх статистичних (в подальшому спектральних $J_{k=1;2;3;4}$) моментів згідно співвідношень (8).

СТАТИСТИЧНА, КОРЕЛЯЦІЙНА І ФРАКТАЛЬНА СТРУКТУРА ММЗ ПОЛІКРИСТАЛІЧНИХ ДВОПРОМЕНЕЗАЛОМЛЮЮЧИХ СІТОК

На рис.2 приведені ММЗ (лівий стовпчик) двопронезаломлюючих сіток прямолінійних, колоподібних і змішаних “прямолінійно - криволінійних” циліндрів; автокореляційні функції розподілів $f_{ik}(X, Y)$ (центральна колонка) та Log-log залежності (права колонка) їх спектрів потужності.

Аналіз статистичних параметрів, які характеризують поляризаційні властивості сіток двопронезаломлюючих циліндрів виявив (таблиці 1-3), що Мюллер - матричні зображення сукупності елементів $f_{ik}(X, Y)$ двопронезаломлюючих сіток всіх типів характеризуються індивідуальними наборами значень всіх статистичних ($M_{k=1;2;3;4}$), кореляційних (S ; Q_2 ; Q_4) і фрактальних ($J_{k=1;2;3;4}$) параметрів. У таблицях 1–3 приведені кількісні значення статистичних ($M_{k=1;2;3;4}$), кореляційних (S ; Q_2 ; Q_4) і фрактальних ($J_{k=1;2;3;4}$) параметрів, які характеризують координатні розподіли елементів $f_{ik}(X, Y)$ матриці Мюллера різних типів структурованих полікристалічних двопронезаломлюючих мереж.

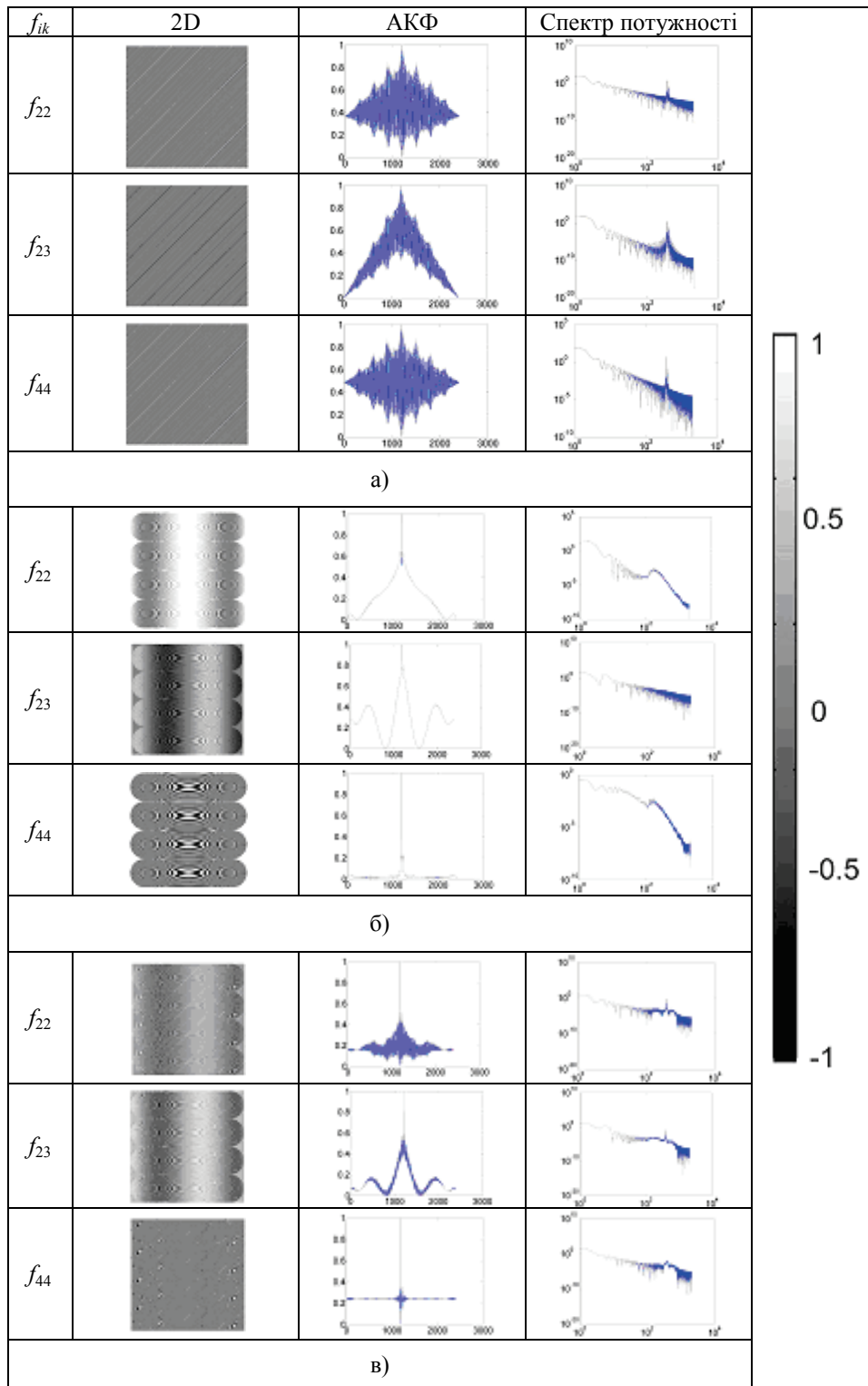

Рис. 2. Приклади координатних розподілів матричних елементів f_{ik} мереж двопронезаломлюючих циліндрів, автокореляційні функції $K_{ik}(\Delta x)$ та логарифмічні залежності $\log PSD(f_{ik}) - \log(\nu)$ спектрів потужності розподілів їх значень: а) мереж прямолінійних циліндрів; б) мереж колоподібних циліндрів; в) мереж прямолінійних – колоподібних циліндрів

Таблиця 1.

Статистичні ($M_{k=1;2;3;4}$), кореляційні (S ; Q_2 ; Q_4) і фрактальні ($J_{k=1;2;3;4}$) параметри координатних розподілів $f_{ik}(m \times n)$ елементів $M_{k=1;2;3;4}$ матриці Мюллера шару прямолінійних двоприменезаломлюючих циліндрів

f_{ik}	f_{22}	f_{23}	f_{24}	f_{33}	f_{34}	f_{44}
M_1	0,26	0,22	0,37	0,73	0,09	0,13
M_2	0,28	0,09	0,05	0,03	0,12	0,26
M_3	0,34	0,33	0,29	0,14	0,57	0,14
M_4	1,41	1,47	1,99	1,01	1,54	0,57
S	0,13	0,12	0,16	0,25	0,07	0,095
Q_2	1,18	1,45	1,62	2,27	0,81	1,05
Q_4	1,55	1,88	2,38	2,75	1,39	1,41
J_1	0,79	0,72	0,83	0,77	0,79	0,79
J_2	0,29	0,31	0,34	0,35	0,34	0,37
J_3	0,11	0,15	0,18	0,1	0,09	0,075
J_4	0,14	0,175	0,21	0,12	0,105	0,095

Аналіз одержаних даних про статистичну, кореляційну і фрактальну структуру розподілів елементів матриці Мюллера двоприменезаломлюючої сітки прямолінійних циліндрів виявив:

– “індивідуальність” значень сукупності статистичних $M_{k=1;2;3;4}$ і кореляційних S ; Q_2 ; Q_4 параметрів координатних розподілів значень “орієнтаційних” ($f_{22,23,32,33}$), що переважно характеризують вплив напрямів оптичних осей парціальних кристалів на зміну азимута поляризації опромінюючої хвилі та “фазових” ($f_{24,42,34,43,44}$) елементів матриці Мюллера, які описують взаємні перетворення лінійних станів поляризації в еліптичні і, навпаки;

– діапазони зміни діагностично чутливих до переважного напрямку орієнтації оптичних осей двоприменезаломлюючих кристалів статистичних (дисперсія M_2 - 9 разів; асиметрія M_3 - 3 рази) і кореляційних (кореляційна площа S - 4 рази; кореляційні моменти 2-го порядку Q_2 - 2,8 рази і 4-го порядку Q_4 - 2 рази) параметрів, які характеризують координатні розподіли $f_{ik}(X, Y)$;

– набір спектральних статистичних моментів $J_{k=1;2;3;4}$, які характеризують розподіли екстремумів логарифмічних залежностей $\text{Log}[f_{ik}(X, Y)] - \log \nu$ спектрів потужності фрактальних координатних розподілів елементів $f_{ik}(X, Y)$ матриці Мюллера володіє достатньо стабільними значеннями, що змінюються у межах 10% - 25%.

Аналіз одержаних даних про статистичну, кореляційну і фрактальну структуру розподілів елементів матриці Мюллера двоприменезаломлюючої сітки криволінійних циліндрів показав:

– різке зростання “індивідуальних” діапазонів зміни значень сукупності статистичних $M_{k=1;2;3;4}$ і кореляційних S ; Q_2 ; Q_4 параметрів координатних розподілів значень “орієнтаційних” ($f_{22,23,32,33}$) і “фазових” ($f_{24,42,34,43,44}$) елементів матриці Мюллера;

– зростання діапазонів зміни статистичних моментів складає до 6 разів, а варіації значень - середнє M_1 до одного порядку, дисперсія M_2 - 4 рази; асиметрія M_3 - 3,2 рази; ексцес M_4 - 2 - рази);

– зміни кореляційної площі S - до двох порядків величини; кореляційні моменти 2-го порядку Q_2 - до 20 разів і 4-го порядку Q_4 - до 9 разів;

– суттєву чутливість до орієнтаційної структури полікристалічної сітки набору спектральних статистичних моментів 3-го і 4-го порядків, які характеризують розподіли екстремумів логарифмічних

залежностей $\text{Log}[f_{ik}(X, Y)] - \log v$ спектрів потужності координатних розподілів елементів $f_{ik}(X, Y)$ матриці Мюллера, і володіють значними діапазонами зміни власних значень, - асиметрія J_3 до 10 разів, ексцес J_4 до 9 разів.

Таблиця 2.

Статистичні ($M_{k=1;2;3;4}$), кореляційні (S ; Q_2 ; Q_4) і фрактальні ($J_{k=1;2;3;4}$) параметри координатних розподілів $f_{ik}(m \times n)$ елементів матриці Мюллера шару колоподібних двоприменезаломлюючих циліндрів

f_{ik}	f_{22}	f_{23}	f_{24}	f_{33}	f_{34}	f_{44}
M_1	0,48	0,24	0,07	0,57	0,043	0,1
M_2	0,32	0,09	0,35	0,27	0,21	0,16
M_3	0,34	0,33	0,29	0,14	0,57	0,14
M_4	5,34	2,87	3,07	6,32	3,24	2,65
S	0,19	0,21	0,01	0,2	0,015	0,001
Q_2	0,23	1,04	3,96	0,94	3,59	4,03
Q_4	1,77	3,53	10,73	2,95	8,78	9,44
J_1	0,83	0,74	0,81	0,71	0,89	0,91
J_2	0,39	0,21	0,33	0,17	0,22	0,33
J_3	1,65	0,17	0,96	0,14	0,58	0,74
J_4	0,98	0,13	0,72	0,115	0,67	0,89

Таблиця 3.

Статистичні ($M_{k=1;2;3;4}$), кореляційні (S ; Q_2 ; Q_4) і фрактальні ($J_{k=1;2;3;4}$) параметри координатних розподілів $f_{ik}(m \times n)$ елементів матриці Мюллера двошарової сітки “прямолінійно - колоподібних” двоприменезаломлюючих циліндрів

f_{ik}	f_{22}	f_{23}	f_{24}	f_{33}	f_{34}	f_{44}
M_1	0,29	0,18	0,05	0,43	0,05	0,08
M_2	0,32	0,09	0,35	0,27	0,25	0,32
M_3	0,51	0,41	0,33	0,19	0,61	0,16
M_4	4,28	2,18	2,57	4,37	2,62	2,55
S	0,19	0,15	0,015	0,165	0,013	0,008
Q_2	0,16	0,74	2,56	0,79	3,15	3,21
Q_4	1,41	2,15	6,37	2,09	5,88	7,62
J_1	0,81	0,77	0,8	0,73	0,84	0,82
J_2	0,32	0,2	0,28	0,13	0,21	0,29
J_3	0,73	0,15	0,79	0,12	0,48	0,58
J_4	0,59	0,11	0,56	0,1	0,42	0,74

З аналізу набору статистичних, кореляційних і фрактальних параметрів, які характеризують структуру розподілів елементів матриці Мюллера двошарової двоприменезаломлюючої сітки випливає:

- зміни всього набору індивідуальна чутливість всіх статистичних $M_{k=1;2;3;4}$, кореляційних

S ; Q_2 ; Q_4 і фрактальних $J_{k=1;2;3;4}$ параметрів координатних розподілів значень “орієнтаційних” ($f_{22,23,32,33}$) і “фазових” ($f_{24,42,34,43,44}$) елементів матриці Мюллера до особливостей структури двошарового структурованого полікристалічного об’єкту;

– діапазони зміни всього набору статистичних моментів $M_{k=1;2;3;4}$ лежать у межах від 2 до 8 разів;

– діапазони зміни набору кореляційних параметрів S ; Q_2 ; Q_4 лежать у межах від 4 до 20 разів;

– діапазони статистичних спектральних моментів $J_{k=1;2;3;4}$ лежать у межах від 2,5 до 8,5 разів

ВИСНОВКИ

Запропонована модель поляризаційних властивостей багатошарових структурованих полікристалічних мереж на основі методу суперпозиції матричних операторів Мюллера для описання параметрів анізотропії парціальних оптично одноосних двоприменезаломлюючих кристалів. Така модель є розширенням аналітичних уявлень про зміни поляризаційних параметрів лазерного випромінювання, що розповсюджується у випадкових анізотропних середовищах [1 - 5], а також узагальнює на випадок багатошарової структури модель оптичного тонкого двокомпонентного біологічного шару, що розроблена у [6 - 8].

На основі комплексного статистичного, кореляційного і фрактального підходу до аналізу методу Мюллер – матричного томографування багатошарових структурованих полікристалічних мереж тканин виявлено взаємозв’язки між тенденціями зміни величин набору статистичних, кореляційних і фрактальних параметрів, які характеризують розподіли матричних елементів, і особливостями орієнтаційно – фазової побудови парціальних шарів двоприменезаломлюючих сіток.

Виявлено статистичні, кореляційні і фрактальні критерії Мюллер – матричної диференціації оптичних властивостей багатошарових структурованих полікристалічних сіток.

Автор висловлює щире подяку доктору фізико-математичних наук, завідувачу кафедри оптики і спектроскопії, проректору з наукової роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, професору Ушенко Олександр Григоровичу за детальне обговорення результатів роботи та стимулюючі дискусії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Wang X. Monte Carlo model and single-scattering approximation of polarized light propagation in turbid media containing glucose / X. Wang, G. Yao, L. – H. Wang // *Appl. Opt.* – 2002. – Vol. 41. – P. 792–801.
2. Wang X. Propagation of polarized light in birefringent turbid media: a Monte Carlo study / X. Wang, L. – H. Wang // *J. Biomed. Opt.* – 2002. – Vol. 7. – P. 279– 290.
3. Gang Yao. Two-dimensional depth-resolved Mueller matrix characterization of biological tissue by optical coherence tomography / Gang Yao, Lihong V. Wang // *Opt. Lett.* – 1999. – Vol. 24. – P. 537– 539.
4. Shuliang Jiao. Depth-resolved two-dimensional Stokes vectors of backscattered light and Mueller matrices of biological tissue measured with optical coherence tomography / Shuliang Jiao, Gang Yao, Lihong V. Wang // *Appl. Opt.* – 2000. – Vol. 39. – P. 6318– 6324.
5. Shuliang Jiao. Two-dimensional depth-resolved Mueller matrix of biological tissue measured with double-beam polarization-sensitive optical coherence tomography / Shuliang Jiao, Lihong V. Wang // *Opt. Lett.* – 2002. – Vol. 27. – P. 101– 103.
6. Ушенко О. Г. Лазерна поляриметрия світлорозсіюючих об’єктів і середовищ: дис... доктора фіз.-мат. наук: 01.04.05 / Ушенко Олександр Григорович. – Чернівці, 2001. – 334 с.
7. Angelsky O.V. Statistical and Fractal Structure of Biological Tissue Mueller Matrix Images/O.V. Angelsky, A.G. Ushenko, Yu. A. Ushenko, V.P. Pishak // *Optical Correlation Techniques and Applications*; edited Oleg V. Angelsky– Washington: Society of Photo-Optical Instrumentation Engineers, 2007 – P. 213– 266.
8. Angelsky O.V. Statistical, Correlation, and Topological Approaches in Diagnostics of the Structure and Physiological State of Birefringent Biological Tissues /O.V. Angelsky, A.G. Ushenko, Yu.A. Ushenko, V.P. Pishak, and A.P. Peresunko // *Handbook of Photonics for Biomedical Science*; editor Valery V. Tuchin - USA: CRC Press, 2010. – P. 21– 67.
9. Ushenko A.G. Evolution of Statistic Moments of 2D-Distributions of Biological Liquid Crystal Net Mueller Matrix Elements in the Process of Their Birefringent Structure Changes/ A.G. Ushenko, I.

- Z.Misevich, V. Istratiy, I. Bachyns'ka, A. P. Peresunko, Omar Kamal Numan, and T. G. Moiyusuk// *Advances in Optical Technologies*. –2010 – Article ID 423145.
10. Angel'skii O.V. Structure of matrices for the transformation of laser radiation by biofractals/O.V. Angel'skii, A.G. Ushenko, A.D. Arkhelyuk, S.B. Ermolenko, D.N. Burkovets// *Quantum Electronics*. – 1999. -Vol. 29(12). – P. 1074– 1077.
  11. Angel'skii O.V. Laser Polarimetry of Pathological Changes in Biotissues/ O.V. Angel'skii, A.G. Ushenko A.D. Arheluk, S.B. Ermolenko, D.N. Burkovets, Yu.A. Ushenko// *Optics and Spectroscopy*.- 2000. - Vol. 89(6). – P.973– 979.
  12. Ushenko A.G. Polarization-Phase Mapping and Reconstruction of Biological Tissue Architectonics during Diagnosis of Pathological Lesions/ A. G. Ushenko, D.N.Burkovets, Yu. A. Ushenko// *Optics and Spectroscopy*. – 2002. – Vol. 93(3). – P. 449– 456.
  13. Angelsky O.V. Investigation of 2D Mueller matrix structure of biological tissues for pre-clinical diagnostics of their pathological states/ O. V. Angelsky, Yu. Ya. Tomka, A. G. Ushenko, Ye. G. Ushenko, and Yu. A. Ushenko // *Journal of Physics D: Applied Physics*. – 2005. – Vol. 38(23). – P. 4227– 4235.
  14. Ушенко О.Г. Мюллер-матрична двовимірна томографія багаточарових полікристалічних мереж біологічних тканин і рідин/О.Г.Ушенко, Н.І.Заболотна//*Оптико-електронні інформаційно-енергетичні технології*. – 2010. – №2(20). –С.156– 162.
  15. Заболотна Н.І. Аналітичні основи двовимірної Мюллер-матричної томографії оптично товстих багаточарових біологічних тканин. Кореляційний і фрактальний підходи //Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах (м. Хмельницький). – 2010. – №2. – С.157– 163
  16. Ushenko A.G. Laser polarimetry of the orientation structure of bone tissue osteons/ A.G. Ushenko, S.B. Ermolenko, D.N. Burkovets, Yu. A. Ushenko // *Journal of Applied Spectroscopy*. - 2000. – Vol. 67(1) - P. 65–69.
  17. Ushenko A.G. The Vector Structure of Laser Biospeckle Fields and Polarization Diagnostics of Collagen Skin Structures// *Laser Physics*. – 2000. – Vol. 10(5). – P. 1143– 1149.
  18. Angelsky O.V. Fractal structure of 2D Mueller matrix images of biotissues/ O.V. Angelsky, A.G. Ushenko, Yu.A. Ushenko, A.O. Angelskaya// *Ukrainian Journal of Physical Optics*. – 2004. – Vol. 6(1). – P.13–23.

Надійшла до редакції 02.05.2011р.

ЗАБОЛОТНА НАТАЛІЯ ІВАНІВНА – к.т.н., доцент, декан факультету функціональної електроніки та лазерної техніки, доцент кафедри лазерної та оптоелектронної техніки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, Україна.

ШОЛОТА ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ - к.т.н., доцент, доцент кафедри лазерної та оптоелектронної техніки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, Україна.

ЛЕВАНДОВСЬКА ЮЛІЯ – студентка факультету функціональної електроніки та лазерної техніки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, Україна.

ВЕРБОВЕЦЬКА ОЛЕНА - студентка факультету функціональної електроніки та лазерної техніки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, Україна.